Nihilism în poezia lui Arcadie Suceveanu

Maria ABRAMCIUC

Bucovinean de origine, rezident în Chişinău, Arcadie Suceveanu (n. 1952) se numără printre cei mai reprezentativi poeţi ai generaţiei anilor '70, definită metaforic de Mihai Cimpoi şi generaţia *„ochiului al treilea”*. (*Ochiul al treilea* se intitula volumul de debut al poetului Nicolae Dabija. Ediţia apărea în anul 1975 şi exalta, în raport cu lirica generaţiilor anterioare, un orfism reîmprospătat). Segmentul literar, căruia îi aparţin Leonida Lari, Vasile Romanciuc, Marcela Benea, Valeria Grosu, Leo Botnaru, Iulian Filip ş. a., se caracterizează, conform aceluiaşi exeget, prin „reabilitarea esteticului”. „E o generaţie ce se încredinţează **ochiului al treilea** care anulează tirania realului, stimulând insinuarea posibilului şi visului, care desfiinţează hotarele dintre mimesis şi fantezie, imaginaţie”[1], subliniază istoricul literar. Cu timpul, însă, poetul Arcadie Suceveanu va depăşi limitele esteticii impuse de liderul generaţiei Nicolae Dabija, căci, atent la evoluţia propriului limbaj, îşi supraveghează recuzita, o modifică, luând în calcul nu doar convenţiile noului timp literar, dar şi obiecţiile criticilor. Unul din ei, Dinu Pătulea, după apariţia volumului *Secunda care sunt eu* (1993), îi imputa defecte serioase în „potenţialitatea actului de a spune”, confruntându-i tehnicile cu cele utilizate de postmoderniştii consacraţi Mircea Cărtărescu, Traian T. Coşovei, Florin Iaru, Ion Stratan şi Alexandru Muşina. Într-un articol, inserat în „Caiete critice” din 1994, criticul disocia: „Săpând în forma limbajului, am ajunge astfel la *pre-texte*, iar poetul nu pare dispus la acest lucru. Intenţia sa este doar de a comunica: ura, disperarea, decadenţa morală a lumii, păgânismul ei funciar. El *nu-şi imaginează* instrumentul lingvistic, ci doar îl foloseşte. Prin el îşi strigă sentimentele necesare în faţa peisajului condamnat. În momentul în care *şi-ar imagina* în mod voluntar şi conştient limbajul, calea spre postmodernism ar fi deschisă”[2]. În realitate, la 1994, poetul de la Chişinău îşi edifică insistent identitatea de scriitor modernist şi nu pretinde, deocamdată, la prefixul *-post*.

Chiar de la începuturile sale, lirica a lui Arcadie Suceveanu îşi profilează coordonatele: sentimentalismul romantic (suavitatea, candoarea, senzualitatea) se conjugă măiestrit cu ironicul şi polemicul. Ulterior, creaţia poetului atestă o evoluţie spectaculoasă: discursul excesiv liricizat, nostalgic şi elegiac, cu ecouri bacoviene din primele sale volume *Mă cheamă cuvintele* (1972) şi *Ţărmul de echilibru* (1982) este substituit de fraza sobră, angajată în metafizic şi în existenţial, proprie pieselor lirice incluse în volumele sale din ultimele decenii: *Arhivele Golgotei* (1990), *Secunda care sunt eu* (1993), *Eterna Danemarcă* (1995), *Înfruntarea lui Heraclit* (1998), *Mărul îndrăgostit de vierme* (1999), *Cavalerul înzadar* (2001). Înzestrat cu intuiţia unui artist ce selectează esenţele, îşi pliază imaginarul pe simbolistica derivată, în special, din

[1] Mihai Cimpoi, *O istorie deschisă a literaturii române din Basarabia*, Bucureşti, ediţia a III-ea revăzută şi adăugită, Editura Fundaţiei Culturale Române, 2002, p. 218 - 219.
[2] Dinu Pătulea, *„Peisajul condamnat” sau Cum se vede lumea din Basarabia*, în „Caiete critice”, nr. 1-3, 1994, p. 122.

BDD-V2471 © 2007 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 02:59:21 UTC)

mitologic şi livresc. Don Qujote, Edgar Poe, Danemarca, Hamlet, Golgota, corabia lui Sebastian, Robenzon Crusoe etc. sunt simboluri care, explorate cu abilitate, comportă conotaţii interesante.

Cercetarea noastră va urmări prezenţa, în lirica suceveniană, a unui singur element, cel *nihilist*, care, cum bine se ştie, exprimă o atitudine de negare absolută a unui sistem de valori, atitudine ce rezultă din anihilarea oricăror tentative de a interveni în cursul firesc al lucrurilor. Nimicul, teoretizat de Friedrich Nietzshe, devine o provocare şi pentru Arcadie Suceveanu. O asemenea viziune depresivă se întemeiază, în cazul său, pe ideea că, în plan ontologic, se proliferează răul. Această opinie derivă, în cazul poetului basarabean, din sentimentul zădărniciei, al neputinţei de a interveni în ordinea lumii, dar şi din conştientizarea deşertului, sterilului pe nume „viaţă". Socialul şi existenţialul, vitalul devin surse perfecte de atitudini şi poze nihiliste, din care răzbat stridenţe perceptibile. Criza fiinţei se declanşează din momentul când aceasta şi-a însuşit lecţia nimicului, acceptând declinul, ratarea.

Disponibilitatea lui Arcadie Suceveanu pentru o atitudine nihilistă se remarcă încă în primele sale volume de versuri. Departele, amurgul, târziul sunt categorii pe care se axează stările eului liric din plachetele editate până în anii '90. Într-un poem, intitulat *Încă nu* şi detaşat de restul pieselor din *Ţărmul de echilibru*, meditează asupra ineficienţei propriului har poetic, anti-orfic: „*Oricât te-ai strădui/ limba ta / încă nu produce curent electric,/ starea ta de graţie/ n-a emoţionat încă/ nici un pom până la floare,/ nobilul tău risc/ încă nu creşte sfeclă de zahăr […]*". De cele mai multe ori, sursa nihilismului este propria condiţie de artist aflat în imposibilitatea de a epuiza resursele limbajului. Resentimentele poetului pentru realitatea care i s-a oferit dezgolită de mister sunt anunţate în poemul *Silogismele lui Înzadar*, o replică amară sinelui său poetic, în care întrezărim o polemică abia schiţată cu opţiunile lui Lucian Blaga, anunţate în bine cunosutul său poem: „*Tânăr încă şi încrezător/ ca Alexandru dormind pe-un pat de broaşte ţestoase-n/ deşert/ te iubeşti cu lucrurile în oglindă/ şi-aştepţi – în zadar – să se desprindă/ lebăda dintre funingini/ să crească nufărul pe lătratul câinelui// Uiţi că miracolele de mult sunt/ un mănunchi de chei zornăind în mâna destinului/ că ţie nu ţi-a fost dat să cunoşti/ fascinaţia realităţii ci chiar realitatea […]*" (vol. *Eterna Danemarcă*).

Tensiunile interioare ale eului creator de poezie sunt generate de o luciditate percutantă. Conştiinţa unui eşec iminent, sentimentul zădărniciei şi al alunecării în desuetudine sunt sesizate în poemul *Locomotiva Stephenson* (vol. *Eterna Danemarcă*), unde îşi defineşte, apelând la sugestii explicite, propria identitate artistică, în perspectiva unei viziuni impregnate de tristeţe şi profundă resemnare, fără ca să lase locul vreunei note luminoase: „*Ce-i acum viaţa ta/ dacă nu chiar această locomotivă cu aburi/ înaintând spre muzeul sentimentelor demodate/ cu roţile strălucind pe şesurile literaturii/ prin gările celei mai glorioase provincii?"*. Tragic în esenţă, umanul transpare, în final, cu strigătul său disperat: „*Locomotiva Stephenson – viaţa mea/ alergând pe drumul cărbunelui şi petrolului/ înaintând spre muzeul lucrurilor demodate/ pe linii tot mai roşii, pe linii tot mai/ subţiri/ pe lamele lor de cuţit*". Anunţând explicit viziunea propriului final, poetul se abandonează ideii că viaţa i se derulează conform unui scenariu prestabilit, regizat la infinit cu abilitate şi cruzime, mesaj exprimat în cele câteva versuri ale *Poemul*-lui *neîntrerupt*: „*La picioare/ pisica neagră/ toarce/ firul/ de/ sânge"*.

BDD-V2471 © 2007 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 02:59:21 UTC)

Ultragiat de agresivitatea şi perversităţile veacului, de anxietăţile lumii moderne, de repetabilitatea şirului de combinaţii din care se compune scenariul vieţii umane sau cel al actului de creaţie, poetul Arcadie Suceveanu anunţă în lirica sa un scepticism aproape patologic, pe care îl converteşte în poeme memorabile. Câteva din ele conţin implicaţii imagistice din creaţia lui Edgar Poe, în special, din renumitul poem *Corbul. Cafeneaua Nevermore* şi *Adio! Nevermore!* actualizează mesajul despre absenţa unor perspective noi în spaţiul umanului, unde *reîntoarcerea eternă*, teza definită de Nietzsche în urma analizei tragediei antice, constituie dimensiunea nihilistă a acestui discurs, marcat de ludic şi de un umor aparent: „*În cafeneaua zisă Nevermore/ De două zile beau cu Edgar Poe/ Un vin ciudat de roşu-indigo,/ Şi mirosim a ceaţă şi a nor.// Dansează umbre-n ritm de rococo/ Plutind prin metafizicul decor./ Noi stăm la masă şi flirtăm uşor/ Şi cochetăm cu Dama de Caro.// O, Doamnă, ce superbă eşti!/ – Hi-hi…/ – Ce ochi de-abis, ce coapse de neant!/ Poate dansăm?/ – Păi, vom dansa, oricum.// Şi veseli bem din vinul tot mai gri/ Pe care-l toarnă cu-n surâs galant/ Bătrânul Corb, în cupele cu fum”*.

Preluând aceste imagini de la romanticul american, Arcadie Suceveanu le menţine, în linii generale, semnificaţiile. „Cuvântul *Nevermore* defineşte tragismul existenţei umane, iar Corbul simbolizează destinul implacabil”[3]. Inventivitatea poetului basarabean constă în utilizarea unor asocieri surprinzătoare, care imprimă versurilor o evidentă dimensiune elegiacă şi prin care se profilează perspectiva tragică a existenţei umane, precară şi limitată. *Râsul – plânsul* este sursa eternă a spectacolului numit şi viaţă, anunţă printre rânduri eul poetic. În acelaşi timp, el îşi camuflează cu abilitate viziunea depresivă, apelând la ironie.

Structurat pe acelaşi concept despre scenariul existenţial tras la indigo, poemul *Adio! Nevermore!*, pe lângă problematica enumerată mai sus, afirmă şi sfârşitul poeziei ca artă impotentă să exprime idei originale: „*Prieteni, nu mai mai arendaţi Colhide,/ Pe-aici se-ntreabă absint şi indigo/ Şi poezia-n noi se sinucide/ Cu revolverul lui Arthur Rimbaud.// … Vechi continente se scufundă-n ceaţă/ Şi nici nu ştiu dacă mă nasc sau mor./ Oricum, ne vom vedea în altă viaţă./ Adio! Pe curând! Sau Nevermore!*”. Crizele poeziei, ale inspiraţiei apar definite şi în *Buldozerul*: *„Încerc să scriu,/ dar mă pomenesc curăţind în ritm dactilic/ cartofii,/ vreau să gândesc,/ dar ideile mugesc ca vitele în abatoare”*.

Explorarea elementului nihilist în opera lirică a lui Arcadie Suceveanu este semnul unei drame transfigurate poetic într-un limbaj impregnat de o tristeţe iremediabilă, pe care o descoperim la nivelul semantic al expresiei. Mitul *revenirii sistematice* – a răului social, a derizoriului, a disonanţelor de orice gen – este reluat cu ostentaţie şi transfigutat poetic într-un discurs depresiv.

[3] Cf. Ion Zamfirescu, Margareta Dolănescu, *Istoria literaturii universale*, vol. II, Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică, 1973, p. 389.

BDD-V2471 © 2007 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 02:59:21 UTC)

Nihilism in Arcadie Suceveanu's Poetry

Nihilism is one of the essential coordinate of Arcadie Suceveanu's poetics, a Bessarabian poet, one of the most important of the representatives of the '70 year's generation. An intimate sentiment of naught, generated by a deep skeptical attitude, marks the creation from the last twenty years of this poet. Such a depressive vision is bottomed on, in the commented text, the idea that, in ontological plan, evil, vacum and sterile is being proliferated.

Universitatea „Alecu Russo", Bălți
Republica Moldova

BDD-V2471 © 2007 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 02:59:21 UTC)